

İÇ DENETİMDE RİSK YÖNETİMİ VE İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI - İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA*

Suat KARA **

Ayşe N. YERELİ ***

ÖZET

İç denetim mesleği, ilk ortaya çıktığı yıllardan bu yana iş dünyasında yaşanan gelişmeler ve organizasyonların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiş ve gelişmiştir. İç denetimin içinde barındırdığı potansiyeli mevcut yaklaşımlarla yeteri kadar ortaya koyamaması, iç denetimin katma değerini arttıracak yeni yaklaşımların aranmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada iç denetim, risk yönetimi, kurumsal risk yönetimi ve risk odaklı iç denetim ile ilgili temel kavramlar açıklanmış, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası-İmalat Sanayi Endeksine kayıtlı şirketlerde risk odaklı iç denetimin, şirketlerin finansal risk düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin bir anket çalışmasına ve analize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Denetim, Risk Yönetimi, Risk Odaklı İç Denetim, Finansal Risk.

JEL Sınıflandırması: M40, M42, G32

An Application On The Internal Audit Risk Management and The Sector of Istanbul Stock Exchange -Manufacturing Industry

ABSTRACT

The profession of internal audit has developed and acquired shape according to the needs of organizations and developments in the business world since the years it first emerged. Unability of the internal audit to prove its inherent potential with existing approaches led to exploration of new approaches to increase added value of the internal audit. In this study, basic concepts related with internal audit, risk management, corporate risk management and risk based internal audit were discussed. Also, for the corporates registered in the index of manufacturing industry – Istanbul Stock Exchange, a study about a survey as regard to the impact of risk based internal audit on the level of financial risk of these corporates was performed and hence, an analysis of this survey was given.

Key Words: Internal Audit, Risk Management, Risk Based Internal Audit, Financial Risk.

JEL Classification: M40, M42, G32

* Bu makalede, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD, “İç Denetimde Risk Yönetimi” adlı doktora tezinden alıntı yapılmıştır.

** Öğr. Gör. Dr. Suat Kara, Balıkesir Üniversitesi Sındırgı Meslek Yüksek Okulu, suatkara@balikesir.edu.tr

*** Doç. Dr. Ayşe N. Yereli, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ayereli@bayar.edu.tr

1. Giriş

Son yıllarda şirketlerde yaşanan bilgilerin güvenilirliği sorunları ve özellikle ABD’de yaşanan Enron, Worldcum, Tyco International skandalları ile birlikte dünyada yönetim ve denetim adına yaklaşım ve prensipler sorgulanır hale gelmiştir. Sarbanes-Oxley kanunu, SEC ve benzeri düzenlemeler ile benzer sıkıntıların yaşanması önlenmeye çalışılmaktadır. İşletmelerin içinde bulunduğu koşullar, iç denetimin katma değerini arttıracak yeni yaklaşımların aranmasına sebep olmuştur. Bu değişim ve şekillenme sürecinde, klasik iç denetim yaklaşımlarından öncelikli amacı yüksek riskli alanlara yoğunlaşmak olan risk odaklı denetim yaklaşımına geçiş yapılmıştır.

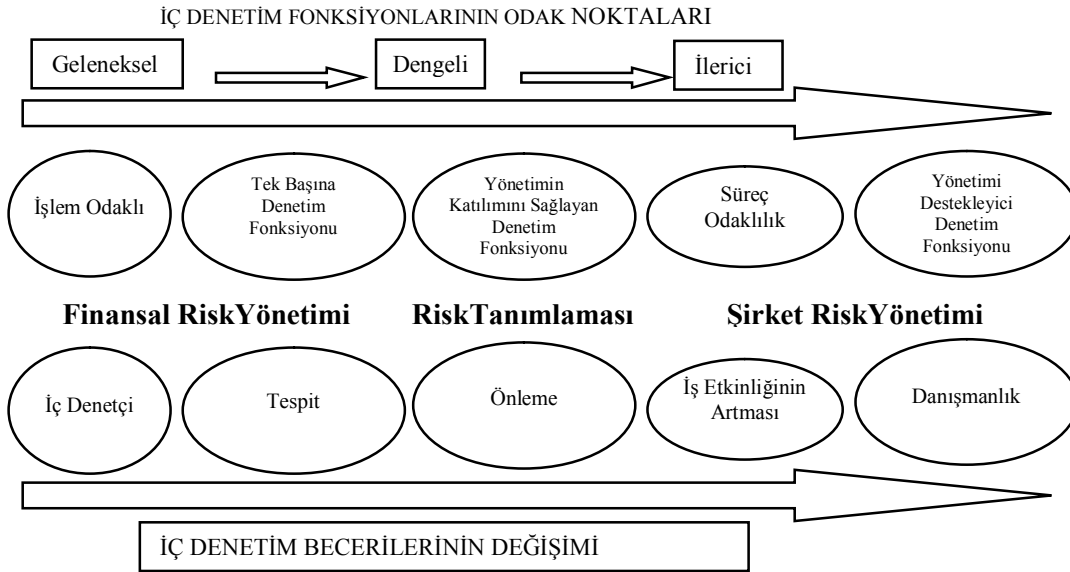
Şirketlerin gelecekte karşılaşılabileceği risklerin tespit edilmesi ve bu risklerin yönetilmesi son derece önem arz etmektedir. Geleneksel denetim sürecinde sadece şirketlerin mali tabloları geçmişe dönük olarak denetlenmesi söz konusudur. Ancak sadece mali tablolara bakarak yatırımcılara işletmenin geleceği konusunda yeterli bilgiler sağlanamamaktadır. İşletmenin içinde bulunduğu risk derecesinin tespit edilmesi ve işletmenin bu durumdan en az zararla kurtulmasını sağlayacak politikaların geliştirilmesi risk yönetimi ile mümkündür. Risk odaklı iç denetim faaliyeti de işletmenin başlıca riskleri ve bu risklerin yönetilmesi üzerine odaklanan bir süreçtir. İç denetim bu doğrultuda yönünü değiştirmiş, geçmişle ve sadece kontrollerle ilgilenmeyi bırakarak yüzünü geleceğe dönmüş ve gelecekte organizasyonu bekleyen risklere odaklanmaya başlamıştır.

2. İç Kontrol Elemanı Olarak İç Denetim

İç Denetçiler Enstitüsü’nün yeniden düzenlediği Mesleki Uygulamalar yapısı çerçevesinde en son 2002 yılında yapmış olduğu yeni tanıma göre (Pickett ve Pickett, 2005: 13, Sarens ve Beelde, 2006: 22); “İç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir”. İç denetim kurumun risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasında yardımcı olan denetimdir (Pehlivanlı, 2010: 8).

Dolayısıyla, iç denetimde risk yönetimi ve risk odaklı iç denetim uygulamalarının önemi gittikçe artmış ve böylece denetimin etkinliği arttırılmak istenmiştir. Günümüzde artık iç denetimden geriden gelip bir şeyler olduktan sonra tespitte bulunması değil, öne geçip öngörülerde bulunması sadece riskleri değil fırsatları da ortaya koyması beklenir. İç denetimin yeni boyutları: risk yönetimi, kontrol ve kurumsallaşmadır (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010: 32). Aşağıdaki şekil iç denetimin tanımındaki değişimi ve değişen rolünü özetlemektedir.

Şekil 1: İç Denetim Tanımı ve Değişen Rolü

3. Kurumsal Risk Yönetim (KRY) Aracı Olarak Risk Odaklı İç Denetim

KRY için birçok tanım bulmak mümkündür. Fakat içlerinde en kabul gören COSO tarafından “yönetim kurulu, yönetim ve personelden etkilenen; strateji belirleme ve iç denetimlerde tüm işletme yapısında uygulanan; işletme varlığını etkileyebilecek olası oluşumları belirleyen; yönetim hedeflerine uyumlu kalan, makul güvenceleri sağlamak için tasarlanmış bir süreçtir” şeklinde tanımlanmıştır (coso.org, 2004).

İç denetimin, KRY içindeki temel rolü önemli risklerin uygun bir şekilde yönetilmesinin ve ayrıca kurumun iç kontrol sisteminin etkin bir şekilde işlemesinin sağlanmasına yardımcı olmak üzere yönetime, KRY faaliyetlerinin etkinliği ile ilgili olarak güvence hizmeti vermektir (Reding vd., 2007: 3). KRY’de iç denetimin rolü organizasyondan organizasyona değişiklik gösterebilir. Uygulamada, iç denetimin görevleri arasında aşağıdakilerden bazıları veya hepsi bulunabilir (theirm.org, 2002, Moeller, 2004: 177).

- Yönetim tarafından belirlenen önemli risklere odaklanmak ve organizasyon çapında risk yönetim sürecini denetlemek,
- Risk yönetiminin yapıldığını doğrulamak,
- Risk yönetim sürecine aktif olarak katılmak ve bu süreci desteklemek,
- Risk tanımlama/değerlendirme süreçlerini kolaylaştırmak ve personeli risk yönetimi ve iç kontrol konularında eğitmek,
- Kurul ve denetim komitesine verilen risk raporlarını koordine etmek.

IIA, “Kurumsal Risk Yönetiminde İç Denetimin Rolü” konulu bir durum değerlendirme raporu yayınlamıştır. Bu raporun amacı; iç denetim yöneticilerine, görev

yaptıkları kurumlardaki kurumsal risk yönetimi konuları hakkında yardımcı olmaktadır. IIA, KRY prosesinin her safhasında hangi rollerin iç denetim tarafından kabullenilmesi ve kabullenilmemesini belirtmiştir (IIA, 2004: 3). Bu proses Şekil 2’de özetlenmektedir.

Şekil 2: Kurumsal Risk Yönetiminde İç Denetimin Rolü

Kaynak: Institute of Internal Auditors (IIA), 2004, The Role of Internal Auditing in Enterprise-Wide Risk Management, Global Headquarters, U.S.A., s. 4.

Bu gelişmelere paralel olarak iç denetimin riske ve kontrollere bakış açısı değişmiş ve iç denetçilere daha fazla değer yaratabilmek risk odaklı iç denetime doğru geçiş yapılmıştır. Denetçiler bu yaklaşımın uygulanmaya başlaması ile birlikte yönetimlerin riskle nasıl başa çıktıklarını incelemeye başlamış ve organizasyonun çevresinde ve içinde meydana gelen her türlü değişime karşı daha duyarlı hale gelmişlerdir (Bierstaker ve Wright, 2004: 69).

Risk odaklı iç denetim ilk olarak 1995 yılında ABD’de benimsenmiştir. Risk odaklı iç denetimin gerisinde yatan iki önemli gelişme şöyle sıralanabilir (Özsoy, 2004: 2).

- Finansal teori ve uygulamaları ile birlikte teknolojik alandaki gelişmeler işletme faaliyetlerinin tür ve kapsamını genişletmiştir.

• Türev ürünler ile diğer karmaşık finansal ürünlerin yaygınlaşması ve türev ürünlerde görülen çeşitlilik, ticari faaliyetlerdeki çoğalma ve varlığa dayalı menkul kıymetlerle birlikte ikincil piyasalarda görülen gelişmeler finansal sistemi önemli ölçüde değiştirmiştir.

Bu açıklamalar çerçevesinde risk odaklı iç denetim; denetim kaynaklarının sınırsız olmadığı, denetlenecek birim faaliyetlerinin farklı risklerle karşı karşıya olduğu ve denetlenecek birim faaliyetlerinin göreceli olarak farklı önem derecesine sahip olduğu varsayımlarına dayanan denetim türü olarak tanımlanabilir. Bu varsayımların ışığında iç denetim yöneticisi kurumun hedeflerine uygun olarak, iç denetim faaliyetlerinin önceliklerini belirleyen risk odaklı planlar yapar ve bunları uygular (iia.org.uk, 2003). Geleneksel iç denetim ile risk odaklı iç denetimin arasındaki karşılaştırma şu şekilde özetlenebilir.

Tablo 1: Karşılaştırmalı Olarak Geleneksel İç Denetim ve Risk Odaklı İç Denetim

Özellikler	Geleneksel	Risk Odaklı
İç Denetim Odağı	İç Kontrol	Risk
İç Denetim	Reaktif, Olaylardan sonra harekete geçer, Aralıklı gözetim	Proaktif, Gerçek zamanlı, Sürekli gözetim
Risk Değerleme	Risk Faktörleri	Senaryo Planlaması
İç Denetim Testleri	Kontrol Odaklı	Risk Odaklı
İç Denetim Metotları	Kontrol testlerindeki detayların eksiksiz olması önemli	İş risklerinin çerçevesinin geniş çizilmiş olması önemli
İç Denetim Tavsiyeleri	İç Kontrolle Yönelik: Titiz Fayda-Maliyet Etkinliği Sağlanmış mı?	Risk Yönetimine Yönelik: Risk Çeşitlendirilmiş mi? Riskten Sakınılmış mı? Risk Paylaşılmış mı? Transfer Edilmiş mi?
Organizasyonda İç Denetimin Rolü	Bağımsız Denetim Pozisyonunda	Risk Yönetimi ve Üst Yönetimle Tümleştirilmiş

Kaynak: KİSHALİ, Y., PEHLİVANLI, D., 2006, "Risk Odaklı İç Denetim ve İMKB Uygulaması", Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD), Nisan, Sayı: 30, ISBN: 1304-0391, s. 82

4. İMKB - İmalat Sanayi Endeksine Kayıtlı Şirketlerde Risk Odaklı İç Denetim İle Finansal Risk Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Araştırma

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Son yıllarda şirketlerde yaşanan bilgilerin güvenilirliği sorunları ve özellikle ABD’de yaşanan Enron, Worldcum, Tyco International skandalları ile birlikte Sarbanes-Oxley kanunu, SEC ve benzeri düzenlemeler yapılmış ve benzer sıkıntıların yaşanması önlenmeye çalışılmaktadır. Bu değişim ve şekillenme sürecinde iç denetimin odak noktası ve yönü değişmiş, klasik iç denetim yaklaşımlarından öncelikli amacı yüksek riskli alanlara yoğunlaşmak olan risk odaklı denetim yaklaşımına geçiş yapılmıştır.

Risk odaklı denetim faaliyeti, işletmenin başlıca riskleri ve bu risklerin yönetilmesi üzerine odaklanan bir süreçtir. Kuşkusuz finansal verilerin yanında şirketin vizyonu, stratejisi, sosyal sorumluluğu, hedefleri, risk analizleri finansal verilerin ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Bu gelişmeye bağlı olarak şirketin hem geçmişe dönük finansal verilerini hem de geleceğe dönük risk tahminlerinin incelenmesi gereği denetimde yeni yaklaşımları gündeme getirmiştir.

Açıklanan nedenlerle bu araştırmanın amacı; risk odaklı iç denetim yaklaşımı ile araştırmaya katılan şirketlerin finansal performansları üzerine etkileri değerlendirilecektir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Veri toplama sürecinde anket yöntemi kullanılmıştır. Anket uygulaması sonucunda, 51 şirketten cevap alınmış ve 47 şirket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada kullanılan ikinci yöntem ise ankete cevap veren şirketlerin finansal risk düzeylerini (FRD) belirlemek amacıyla, bu şirketlerin 2010 yılına ait mali tabloları kullanılarak, seçilmiş likidite, finansal yapı (finansal kaldıraç), faaliyet ve karlılık oranları ile finansal durumlarının analizleri yapılmıştır. Analiz sonunda, ankete katılmış şirketlerin finansal yapılarını gösteren rasyolar, rasyo genel ortalamaları, rasyo sektör ortalamaları ve finansal risk düzeyleri hesaplanmıştır.

Çalışmada birçok rasyo analizi kullanılmış, daha sonra bu oranlar içerisinden, şirketlerin finansal yapılarını en iyi yansıtacak oranlar seçilerek analiz yapılmıştır. Bu oranlar; Likidite Oranları: Cari Oran, Likidite Oranı, Nakit Oran- Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları: Finansal Kaldıraç Oranı, Borçlanma Kat.Oranı, KVYK/Pasif Top. Oranı, MDV/Özkaynaklar Oranı, Finansal Borçlar/Özsermaye Oranı- Faaliyet Oranları: Stok Devir Hızı, Alacak Devir Hızı, Özsermaye Devir Hızı, Aktif Devir Hızı, Karlılık Oranları: Net Kar / Özkaynaklar, Net Kar / Aktif Toplamı, Faaliyet Karı / Net Satışlar, Brüt Satış Karı / Net Satışlar, Net Kar / Net Satışlar, Faiz Ödeme Gücü.

Ankete katılan şirketlerin, finansal rasyo sonuçları kendi sektörü içerisinde değerlendirilerek, aşağıda belirtilen istatistikî formülle sınıf genişliği hesaplanmış ve aralığa 1 ile 5 arasında (1:Çok Yüksek Risk, 2: Yüksek Risk, 3: Orta Düzeyde Risk, 4: Düşük Risk, 5: Çok Düşük Risk) değer verilerek, her rasyo sonucu için finansal risk düzeyi belirlenmiştir. Ve son olarak; her şirketin her rasyo için elde edilen finansal risk düzeylerinin aritmetik ortalaması hesaplanarak genel bir finansal risk düzeyi ortaya konmuştur. Elde edilen bu değer istatistikî analizlerde kullanılan değerdir.

$$\text{Sınıf Genişliğinin Hesaplanması: } S = \frac{X_{\max} - X_{\min}}{k}$$

S: Eşit Sınıf Aralığı, k: Minimum Sınıf Sayısı, $X_{\max}$: Grup içerisindeki en yüksek değer, $X_{\min}$: Grup içerisindeki en düşük değer

4.3. Araştırmanın Hipoteleri

Çalışmada bir ana hipotez ve onun destekleyicisi niteliğinde sekiz adet hipotez belirlenmiştir. Çalışmanın ana hipotezini birinci hipotez oluşturmaktadır.

Hipotez 1: H_1 : Finansal risk düzeyi ile risk odaklı iç denetimin, iç denetim uygulamalarının merkezinde yer alması arasında fark yoktur.

Hipotez 2: H_2 : Finansal risk düzeyi ile şirkette iç denetim yapılması arasında fark yoktur.

Hipotez 3: H_3 : Finansal risk düzeyi ile şirkette risk yönetim birimi olması arasında fark yoktur.

Hipotez 4: H_4 : Finansal risk düzeyi ile risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkin olması arasında fark yoktur.

Hipotez 5: H_5 : Finansal risk düzeyi ile risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin sorumluluğu arasında fark yoktur.

Hipotez 6: H_6 : Finansal risk düzeyi ile denetim planı nasıl hazırlandığı arasında fark yoktur.

Hipotez 7: H_7 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, döviz kurlarındaki değişimleri önceden tahmin ederek, alınması gerekli önlemler konusunda ve hakkında tavsiyelerde bulunması arasında fark yoktur.

Hipotez 8: H_8 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikaları belirlemesi ve bu konuda tavsiyelerde bulunması arasında fark yoktur.

Hipotez 9: H_9 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunması arasında fark yoktur.

4.4. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

4.4.1. Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerin ve Katılımcıların Özellikleri ve Değerlendirmeler

Tablo 2’de, araştırmaya katılan şirketlerin; katılımcıların eğitimi, katılımcıların şirket içerisindeki konumu, katılımcıların sorumluluk alanları, halka açıklık oranları, faaliyet konuları, İMKB’de işlem görme süreleri, yabancı ortaklık oranları hakkında bilgiler verilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, anket katılımcılarının %73 gibi büyük bir oranın lisans mezunu, %65 gibi büyük bir oranının birim müdürü, %45 gibi bir oranın sorumluluğunun muhasebe, %23 gibi oranın da iç denetim birimi olduğu görülmektedir. Katılımcı şirketlerin ise, %36’sının %10-19, %28’inin ise %20-29 oranında halka açık olduğu, %19’nun Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı, % 17’sinin Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik Ürünler sektöründe faaliyet gösterdiği, %36’sının 14-16 yıldır, %32’sinin 20 yıl ve üzerinde bir

süredir İMKB’de işlem gördüğü görülmektedir. Ayrıca katılımcı şirketlerin, %25’inde yabancı ortaklığın olmadığı, %19’unda %30-39, %13’ünde %50-59, %13’ünde %20-29, %11’inde %40-49 oranında yabancı ortaklık olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerin ve Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların Eğitimi	Eğitim Düzeyi	f	%	Katılımcıların Şirket İçerisindeki Konumu	Şirketlerin Faaliyet Konuları	Faaliyet Alanları		f	%
	Yüksekokul	1	4			Yönetim Kurulu Başkanı	Gıda, İçki Ve Tütün	4	9
Lisans	34	73	Yönetim Kurulu Üyesi	Dokuma, Giyim Eşyası Ve Deri	4	9	2	4	
Yüksek Lisans	10	21	Genel Müdür Yardımcısı	Orman Ürünleri Ve Mobilya	2	4	2	4	
Doktora	2	2	Birim Müdürü	Kağıt Ve Kağıt Ürünleri, Basım Ve Yayın	2	4	8	17	
Toplam	47	100	Birim Müdürü Yardımcısı	Kimya, Petrol, Kauçuk Ve Plastik Ürünler	8	17	7	15	
			Diğer	Taş Ve Toprağa Dayalı Sanayi	7	15	7	15	
			Toplam	Metal Ana Sanayi	7	15	9	19	
				Metal Eşya, Makine Ve Gereç Yapımı	9	19	2	4	
				Elektrik, Gaz Ve Su	2	4	2	4	
				İnşaat Ve Bayındırlık	2	4			
				Toplam	47	100			
Katılımcıların Sorumluluk Alanları	Sorumluluk Alanları	f	%	Şirketlerin İMKB’de İşlem Görme Süreleri	İMKB’de İşlem Görme Süreleri		f	%	
	Üretim	1	2		7-10 yıl	7	13	2	4
Pazarlama	1	2	11-13 yıl	2	4	1	36		
Muhasebe	21	45	14-16 yıl	7	15	6	15		
İç Denetim	11	23	17-19 yıl	6	15	15	32		
Finansman	6	13	20 yıl ve üzeri	15	32				
Diğer	7	15	Toplam	47	100				
	Toplam	47	100						
Şirketlerin Halka Açıklık Oranları	İMKB’de Halka Açık Oranları	f	%	Şirketlerin Yabancı Ortaklık Oranları	İMKB’de Yabancı Ortaklık Oranları		f	%	
	%1-9	2	4		Yok	12	25	5	11
%10-19	17	36	%1-9	5	11	4	8		
%20-29	13	28	%10-19	4	8	6	13		
%30-39	4	9	%20-29	6	13	9	19		
%40-49	1	2	%30-39	9	19	5	11		
%50 ve üzeri	10	21	%40-49	5	11	6	13		
Toplam	47	100	%50 ve üzeri	6	13				
			Toplam	47	100				

4.4.2 Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerde İç Denetim ve İç Denetim Birimine Verilen Önemin Analizi

Aşağıdaki tabloda, araştırmaya katılan şirketlerin; iç denetim birimlerinin oluşturulma tarih aralığı, istihdam edilen personel sayısı, sertifikalı iç denetçi sayısı, iç denetim biriminin işlevsel olarak bağlı bulunduğu yönetim kademesi hakkında bilgiler verilmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcı şirketlerin %65 gibi büyük bir kısmının iç denetim birimini 2005 yılı ve sonrasında oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, halka açık şirketlerimizde dahi iç denetim uygulamalarında ne kadar yeni olduğumuzun da bir göstergesi olmaktadır. İç denetim birimlerinde istihdam edilen personel sayıları incelendiğinde %33'ünün sadece bir personel istihdam ettiği, %26'sının da 3 personel istihdam ettiği görülmektedir. İç denetim birimlerinde sertifikalı iç denetçi (CIA)'lere sahip olma oranında %74 gibi büyük bir oranın CIA'ye sahip olmadıkları görülmektedir.

Bu sonuçların iç denetim biriminin oluşturulma tarihine paralel sonuçlar olduğu görülmektedir. İç denetim yöneticisinin bağımsızlığı esastır. İç denetim faaliyetinin bağımsızlığını garanti etmek amacıyla işlevsel olarak denetim komitesi gibi bir organa bağlı olması gerekmektedir (Kara, 2011: 123). Katılımcı şirketlerin, iç denetim birimlerinin fonksiyonel olarak bağlı bulunduğu birimlerin ise %44'ünün yönetim kurulu, %23'ünün de denetim kuruluğuna bağlı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, etkin bir iç denetim yapısının henüz daha tam anlamıyla oluşmadığını göstermektedir.

Tablo 3: Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerde İç Denetim ve İç Denetim Birimine Verilen Önem

İç Denetim Birimlerinin Oluşturulma Tarih Aralığı		f	%	İç Denetim Birimlerinde Sertifikalı İç Denetçi Sayısı		f	%
	Yok		5		11	Var	11
1990 öncesi		4	8	Yok	31	74	
1991-1995		2	4	Toplam	42	100	
1996 -2000		3	6		f	%	
2001 -2004		5	11	İç Denetim Yöneticisinin İşlevsel (Fonksiyonel) Olarak Bağlı Bulunduğu Yönetim Kademesi	Denetim komitesi	9	23
2005 ve sonrası		28	60		Yönetim Kurulu	17	44
Toplam		47	100		Genel Müdür	6	15
					Genel Müdür Yardımcısı	5	13
					Diğer	2	5
İç Denetim Birimlerinde İstihdam Edilen Personel Sayısı		f	%	Toplam	39	100	
1		14	33				
2		7	17				
3		11	26				
4		5	12				
Diğer		5	12				
Toplam		42	100				

4.4.3. Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerde Risk Yönetimi ve Risk Odaklı İç Denetime Verilen Önemin Analizi

Aşağıdaki tabloda, araştırmaya katılan şirketlerde; risk yönetim uygulaması, risk yönetim standardı, risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkinliği, denetim planının hazırlanması, en çok odaklanılan risk grubu, risk odaklı iç denetimin, iç denetimin merkezinde yer alması hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcı şirketlerin %57'sinde risk yönetim uygulamalarının olduğu, %39'unun risk yönetim standardı kullanmadığı, %32'sinin ise S&P Kurumsal Risk

Yönetim Standardı kullandığı görülmektedir. %42'si risk yönetim sürecinde iç denetimin etkin olduğunu ifade ederken, %42'si de iç denetimin rolünün olmadığını ifade etmiştir.

Denetim planlarının nasıl hazırlandığına ilişkin ise, %35'i risk odaklı, %30'u ise finansal denetim şeklinde hazırladıklarını ve %38'i finansal risklere odaklandıklarını ifade etmişlerdir. Risk odaklı iç denetimin merkezinde yer alması gerektiği konusunda ise %64'ü kesinlikle katıldıklarını ve katıldıklarını ifade ederken, %28'i ise katılmadıklarını ve kesinlikle katılmadıklarını ifade etmiştir. Risk yönetim sürecinde iç denetimin sorumluluğu konusunda %52 gibi büyük bir oran risk analizi ve değerlendirmesi yaptığını belirtmişlerdir.

Tablo 4: Araştırma Kapsamında Yer Alan Şirketlerde Risk Yönetimi ve Risk Odaklı İç Denetime Verilen Önem

Araştırmaya Katılan Şirketlerde Risk Yönetim Uygulaması	f		%		Araştırmaya Katılan Şirketlerde Denetim Planının Hazırlanması	f		%		
Var	27	57			Suistimal Odaklı Denetim	4	8			
Yok	20	43			Risk Bazlı Denetim	16	35			
Toplam	47	100			Entegre Denetim	4	8			
			f	%	Finansal Denetim	14	30			
Araştırmaya Katılan Şirketlerde Risk Yönetim Standardı	S&P Kurumsal Risk Yönetimi	14	32		Yazılı Bir İç denetim Metodolojisi Yoktur	9	19			
	COSO	3	7		Toplam	47	100			
	Risk Yönetim Standardı	6	14			f	%			
	OECD Kurumsal Yönetişim Standartları	2	4		Finansal Riskler	18	38			
	Kurumsal Yönetişim Kodu	2	4		Piyasa Riskleri	12	25			
	Yok	17	39		Operasyonel Riskler	11	23			
	Toplam	44	100		Stratejik Riskler	5	10			
			f	%	Araştırmaya Katılan Şirketlerde En Çok Odaklanılan Risk Grubu					
						Uygunluk Riskleri	1	2		
						Bilgi Teknolojileri Riskleri	1	2		
Araştırmaya Katılan Şirketlerde Risk Yönetim Sürecinde İç Denetim Biriminin Etkinliği					Toplam	47	100			
	İç denetim birimi, risk yönetim çalışmalarını kendisi yapmaktadır.	20	42			f	%			
	İç denetim birimi, risk yönetim birimi ile birlikte çalışmaktadır.	6	13		Kesinlikle Katılıyorum	15	32			
	İç denetim birimi, dış danışman desteği ile çalışmaktadır.	1	3		Katılıyorum	15	32			
	İç denetimin rolü yoktur.	20	42		Kararsızım	4	8			
Toplam	47	100			Katılmıyorum	9	20			
			f	%	Araştırmaya Katılan Şirketlerde Risk Odaklı İç Denetimin, İç Denetimin Merkezinde Yer Alması					
Araştırmaya Katılan Şirketlerde Risk Yönetim Sürecinde İç Denetim Biriminin Sorumluluğu	Risk analizi ve değerlendirmesini yapar	15	52				f	%		
	Mevcut fırsatları tanımlar	2	7			Kesinlikle Katılmıyorum	4	8		
	Raporlama ve gözlemler yapar	8	27							
	Genel olarak risk yönetim faaliyetlerinde bulunur	4	14							
	Toplam	29	100			Toplam	47	100		

4.4.4. Risk Odaklı İç Denetim Anlayışının Uygulanmasında İç Denetimin Rolünü İçeren Finansal Risk Faktörlerinin Uygulanma Durumu

Aşağıda yer alan tablo'da, şirketlerde iç denetim anlayışında finansal risk faktörlerine, araştırmaya katılan şirketlerce ne derece önem verildiğinin genel yüzdelik dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5: Risk Odaklı İç Denetim Anlayışının Uygulanmasında İç Denetimin Rolünü İçeren Finansal Risk Faktörlerinin Uygulanma Durumu

	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor
İç denetim, döviz kurlarındaki değişimleri önceden tahmin ederek, alınması gerekli önlemler konusunda ve hakkında tavsiyelerde bulunmaktadır.	%13	%49	%6	%15	%17
İç denetim, işletmede optimum nakit düzeyinin belirlenmesi, nakit giriş ve çıkışları, atıl fonların kısa vadeli yatırımlarda değerlendirilmesi konularında üst yönetime bilgi sunmaktadır.	%15	%34	%23	%11	%17
İç denetim, kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikaları belirlemekte ve bu konuda tavsiyelerde bulunmaktadır.	%2	%25	%23	%40	%10
İç denetim, finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunmaktadır.	%17	%32	%26	%11	%14
Genel Ortalama	%12	%36	%19	%19	%14

4.4.5. Analizlerin Hipotezler Çerçevesinde Yorumlanması

İç denetim ve risk yönetimi uygulamalarında şirketin finansal risk düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığını belirlemek için hipotez testleri yapılmıştır. Hipotez testleri için bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü ANOVA analizi kullanılmış ve Ki-Kare Testi ile desteklenmiştir. Analizlerin yapılmasında SPSS istatistik programından yararlanılmıştır.

4.4.5.1. Birinci Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 1:

H_1 : Finansal risk düzeyi ile risk odaklı iç denetimin, iç denetim uygulamalarının merkezinde yer alması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile risk odaklı iç denetimin, iç denetim uygulamalarının merkezinde yer alması arasında fark vardır.

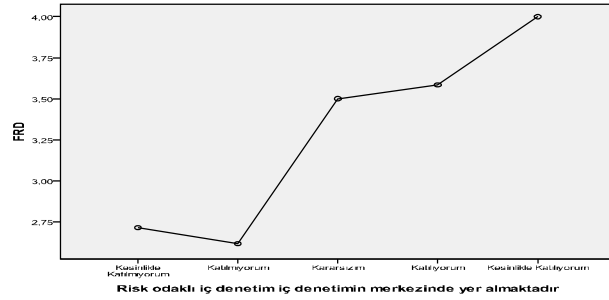
Şirketlerin iç denetim uygulamaları içerisinde risk odaklı iç denetime verilen önem arttıkça finansal risk düzeylerinin de düştüğü tespit edilmiştir. Aralarında ters orantının varlığı

söz konusudur. Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre risk odaklı iç denetim uygulamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,009$ olup $p<0,05$ olduğu için H_1 hipotezi reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu görülmektedir. Buradaki $p(\text{Sig.})$ değeri 0,05'ten büyük olduğu için (0,546) varyansların homojen olduğu söylenir. Neticede varyans analizinin temel varsayımı sağlandığı için, varyans analizinden elde edeceğimiz sonuçların sağlıklı olduğu söylenebilir. Bu durum aşağıdaki grafikte de görülmektedir.

Grafik 1: Risk Odaklı İç Denetim Uygulamalarına Verilen Önem Düzeyine Göre Finansal Risk Düzeyi Arasındaki Farka İlişkin ANOVA Değerleri ve Grafiği

Değişken- FRD	
N	47
Kareler Toplamı	14,982
Kareler Ortalaması	3,746
F	3,892
P(Sig.)	0,009*
Homojenlik P (Sig.)	0,546**

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.
** $p>0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

4.4.5.2. İkinci Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 2:

H_2 : Finansal risk düzeyi ile şirkette iç denetim yapılması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile şirkette iç denetim yapılması arasında fark vardır.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre iç denetim uygulamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,037$ olup $p<0,05$ olduğu için H_2 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6: İç Denetim Yapılmasına İlişkin Finansal Risk Düzeyi Arasındaki Farka İlişkin T-testi Değerleri

Değişken	İç Denetim Yapılmakta mıdır?	N	Ortalaması	S. Sapma	T	P(Sig.)
FRD	1	42	3,428	1,039	2,977	0,037*
	2	5	2,000	0,707		

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

İç Denetim Yapılmakta mıdır ? : 1-Evet, 2- Hayır

Aşağıdaki Ki-Kare incelendiğinde, P (Sig.) değerinin de $p=0,01$ olup $p<0,05$ olduğu için H2 hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca aşağıdaki tablo incelendiğinde iç denetim yapmayan şirketlerin neredeyse tamamının finansal risk düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7: İç Denetim Yapılması ile Finansal Risk Düzeyi Arasındaki Ki-Kare Testi Değerleri

		FRD					Toplam	P(Sig.)
		1	2	3	4	5		
İç Denetim Yapılmakta mıdır?	1	0	6	11	16	9	42	0,011
	2	1	3	1	0	0	5	
Toplam		1	13	12	14	7	47	

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır
İç Denetim Yapılmakta mıdır?: 1-Evet, 2- Hayır

4.4.5.3. Üçüncü Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 3:

H_3 : Finansal risk düzeyi ile şirkette risk yönetim birimi olması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile şirkette risk yönetim birimi olması arasında fark vardır.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre risk yönetim birimi varlığı arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,487$ olup $p>0,05$ olduğu için H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 8: Risk Yönetim Birimine Sahip Olma İle Finansal Risk Düzeyi Arasındaki T-testi Değerleri

Değişken	Risk Yönetim Birimi Var mıdır?	N	Ortalaması	S. Sapma	T	P(Sig.)
FRD	1	27	3,1852	1,03912	-0,659	0,487*
	2	20	3,4000	1,18766		

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Risk yönetim birimi var mıdır?: 1-Evet, 2- Hayır

Aşağıdaki Ki-Kare incelendiğinde, P (Sig.) değerinin de $p=0,609$ olup $p>0,05$ olduğu için H3 hipotezi kabul edilmiştir. Ayrıca aşağıdaki tablo incelendiğinde risk yönetim birimine sahip olmayan şirketlerin %50'sinin finansal risk düzeyinin yüksek olduğu, risk yönetim birimine sahip şirketlerin ise, %50'den fazlasının şirketlerin finansal risk düzeyinin düşük

olduğu görülmektedir. Bu noktada şirketlerin risk yönetim birimlerinin etkin çalışmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 9: Risk Yönetim Birimine Sahip Olma İle Finansal Risk Düzeyi Arasındaki Ki-Kare Testi Değerleri

		FRD					Toplam	P(Sig.)
		1	2	3	4	5		
İç Denetim Yapılmakta mıdır?	1	0	9	7	8	3	27	0,609
	2	1	4	5	6	4	20	
	Toplam	1	13	12	14	7	47	

*p<0,05, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.
Risk yönetim birimi var mıdır? : 1-Evet, 2- Hayır

4.4.5.4. Dördüncü Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 4:

H_4 : Finansal risk düzeyi ile risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkin olması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkin olması arasında fark vardır.

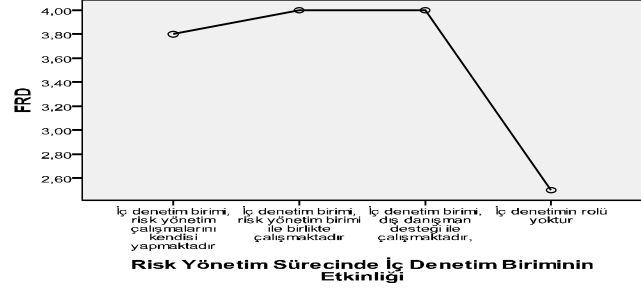
Şirketlerin risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkinliği arttıkça finansal risk düzeylerinin de düştüğü tespit edilmiştir. Aralarında ters orantının varlığı söz konusudur. Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre risk yönetim sürecinde iç denetim biriminin etkinliği arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,000$ olup $p<0,05$ olduğu için H_4 hipotezi reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu da görülmektedir. Buradaki p değeri (Sig.) 0,05'ten büyük olduğu için (0,068) varyansların homojen olduğu söylenir. Aşağıdaki grafik incelendiğinde, risk düzeyi çok düşük olan şirketlerin risk yönetim sürecinde iç denetimin rolü olmadığı görülmektedir. Bu noktada bir önceki analiz sonuçları ile karşılaştırıldığında, risk yönetim biriminin varlığının sadece tabeladan ibaret olduğu, iç denetim birimlerinin risk yönetim faaliyetlerini kendisi yada risk yönetim birimi ile beraber çalışmalarını sonucunda etkin bir risk yönetim süreci haline gelebildiği anlamına gelmektedir.

Grafik 2: Risk Yönetim Sürecinde İç Denetim Biriminin Etkinliği İle Finansal Risk Düzeyi Arasındaki ANOVA Testi Değerleri

Değişken- FRD	
N	47
Kareler Toplamı	21,204
Kareler Ortalaması	7,068
F	8,887
P(Sig.)	0,000*
Homojenlik P (Sig.)	0,068**

*p<0,05, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

**p>0,05, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

4.4.5.5. Beşinci Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 5:

H_5 : Finansal risk düzeyi ile denetim planı hazırlaması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile denetim planı hazırlaması arasında fark vardır.

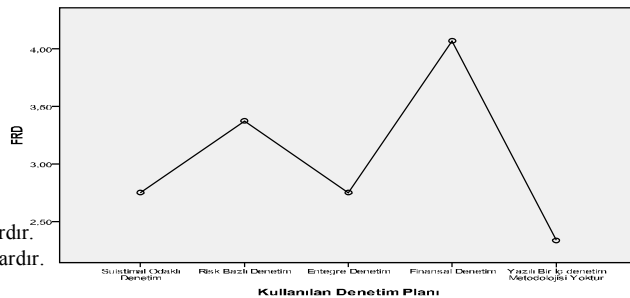
Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre kullanılan denetim planı arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,001$ olup $p<0,05$ olduğu için H_5 hipotezi reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu da görülmektedir. Buradaki p değeri (Sig.) 0,05'ten büyük olduğu için (0,475) varyansların homojen olduğu söylenir.

Grafik 3: Finansal Risk Düzeyi İle Risk Yönetim Sürecinde İç Denetim Biriminin Sorumluluğu Arasındaki ANOVA Testi Değerleri

Değişken- FRD	
N	29
Kareler Toplamı	19,226
Kareler Ortalaması	4,806
F	5,580
P(Sig.)	0,001*
Homojenlik P (Sig.)	0,475**

*p<0,05, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

**p>0,05, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Yukarıdaki grafik incelendiğinde, finansal denetim ve risk odaklı denetim planı kullanan şirketlerin finansal risk düzeylerinin düşük risk düzeyinde olduğu görülmektedir. Süstimal odaklı ve entegre denetim planı kullanan işletmelerin ise yüksek risk düzeyinde olduğu saptanmıştır. İç denetim metodolojisi olmayan şirketlerde ise risk düzeyi çok yüksek olarak görülmektedir. Bu noktada; şirketlerin risk odaklı yada finansal denetim planları

kullanmasının finansal risk düzeyleri ile doğrudan ilişkisi olduğu analiz sonuçlarında göze çarpmaktadır.

4.4.5.6. Altıncı Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

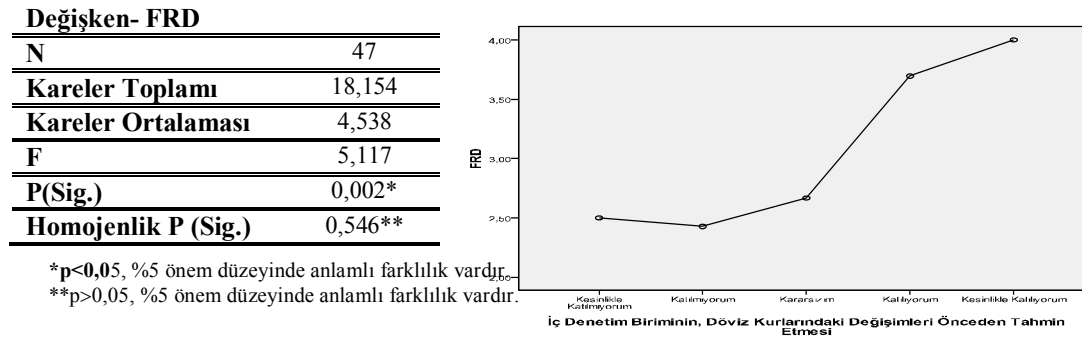
Hipotez 6:

H_6 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, döviz kurlarındaki değişimleri önceden tahmin ederek, alınması gerekli önlemler konusunda ve hakkında tavsiyelerde bulunması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, döviz kurlarındaki değişimleri önceden tahmin ederek, alınması gerekli önlemler konusunda ve hakkında tavsiyelerde bulunması arasında fark vardır.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre iç denetim biriminin, döviz kurlarındaki değişimleri önceden tahmin etmesi ve tavsiyelerde bulunması arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,002$ olup $p<0,05$ olduğu için H_6 hipotezi reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu da görülmektedir. Buradaki p değeri (Sig.) 0,05'ten büyük olduğu için (0,546) varyansların homojen olduğu söylenir.

Grafik 4: Finansal Risk Düzeyi İle İç Denetim Biriminin, Döviz Kurlarındaki Değişimleri Önceden Tahmin Etmesi Arasındaki ANOVA Testi Değerleri

Yukarıdaki grafik incelendiğinde, iç denetim biriminin şirketin döviz kurlarından dolayı karşılaşılabileceği riskleri önceden gören ve tahminler yürüterek, üst yönetime yada ilgili birimlere bu konuda bilgi verdiğini ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin düşük risk düzeyinde olduğu görülmektedir. Aksine; iç denetim biriminin şirketin döviz kurlarından dolayı karşılaşılabileceği riskleri hakkında üst yönetime yada ilgili birimlere bu konuda bilgi vermediğini ifade eden şirketlerin ise yüksek risk düzeyinde olduğu saptanmıştır. Bu noktada; şirketlerin karşılaşılabileceği finansal riskler hakkında tavsiyelerde bulunulmasının finansal risk düzeyleri ile doğrudan ilişkisi olduğu analiz sonuçlarında göze çarpmaktadır.

4.4.5.7. Yedinci Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 7:

H_7 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, şirkette optimum nakit düzeyinin belirlenmesi, nakit giriş ve çıkışları, atıl fonların kısa vadeli yatırımlarda değerlendirilmesi konularında üst yönetime bilgi sunması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, şirkette optimum nakit düzeyinin belirlenmesi, nakit giriş ve çıkışları, atıl fonların kısa vadeli yatırımlarda değerlendirilmesi konularında üst yönetime bilgi sunması arasında fark vardır.

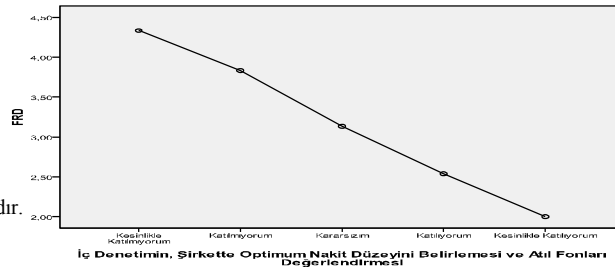
Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre iç denetim biriminin, şirkette optimum nakit düzeyinin belirlenmesi, nakit giriş ve çıkışları, atıl fonların kısa vadeli yatırımlarda değerlendirilmesi konularında üst yönetime bilgi sunması arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı saptanmıştır. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,076$ olup $p>0,05$ olduğu için H_7 hipotezi kabul edilmiştir.

Aşağıdaki grafik incelendiğinde, iç denetim biriminin, şirkette optimum nakit düzeyinin belirlenmesi, nakit giriş ve çıkışları, atıl fonların kısa vadeli yatırımlarda değerlendirilmesi konularında üst yönetime bilgi sunması konusunda bilgi verdiğini ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin düşük risk düzeyinde olduğu görülmektedir.

Grafik 5: Finansal Risk Düzeyi İle İç Denetim Biriminin, İşletmede Optimum Nakit Düzeyini Belirlemesi ve Atıl Fonların Değerlendirmesi Arasındaki ANOVA Testi Değerleri

Değişken- FRD	
N	47
Kareler Toplamı	8,706
Kareler Ortalaması	4,860
F	1,676
P(Sig.)	0,076*

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

4.4.5.8. Sekizinci Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 8:

H_8 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikaları belirlemesi ve bu konuda tavsiyelerde bulunması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikaları belirlemesi ve bu konuda tavsiyelerde bulunması arasında fark vardır.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre iç denetim biriminin, kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikaları belirlemesi ve bu konuda tavsiyelerde bulunması arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu saptanmıştır.

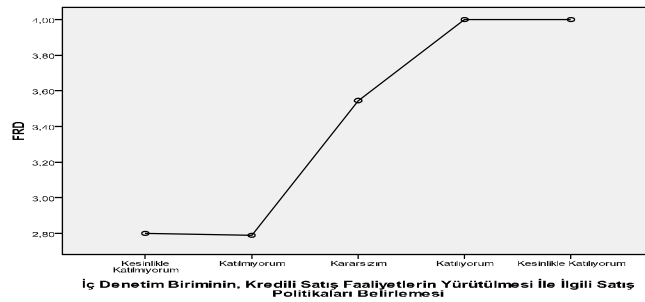
Yukarıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,024$ olup $p<0,05$ olduğu için H_8 hipotezi reddedilmiştir. Yukarıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu da görülmektedir. Buradaki p değeri (Sig.) 0,05'ten büyük olduğu için (0,823) varyansların homojen olduğu söylenir.

Grafik 6: Finansal Risk Düzeyi İle İç Denetim Biriminin, Kredili Satış Faaliyetlerin Yürütülmesi İle İlgili Satış Politikaları Belirlemesi İle İlgili ANOVA Testi Değerlemesi

Değişken- FRD	
N	47
Kareler Toplamı	12,719
Kareler Ortalaması	3,180
F	3,239
P(Sig.)	0,024*
Homojenlik P (Sig.)	0,823**

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

** $p>0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Yukarıdaki grafik incelendiğinde, iç denetim biriminin şirketin kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikalarını belirlediğini ve bu konuda tavsiyelerde bulunduğunu ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin düşük risk düzeyinde olduğu görülmektedir. Aksine; iç denetim biriminin, şirketin kredili satış faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili satış politikalarını belirlemediğini ve bu konuda tavsiyelerde bulunmadığını ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin yüksek risk düzeyinde olduğu saptanmıştır. Bu noktada; kredili satış politikaları ile finansal risk düzeyi arasında çok güçlü bir ilişkinin varlığı görülmektedir.

4.4.5.9. Dokuzuncu Hipotez İçin Analiz Sonuçları ve Yorumlanması

Hipotez 9

H_9 : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunması arasında fark yoktur.

H_A : Finansal risk düzeyi ile iç denetim biriminin, finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunması arasında fark vardır.

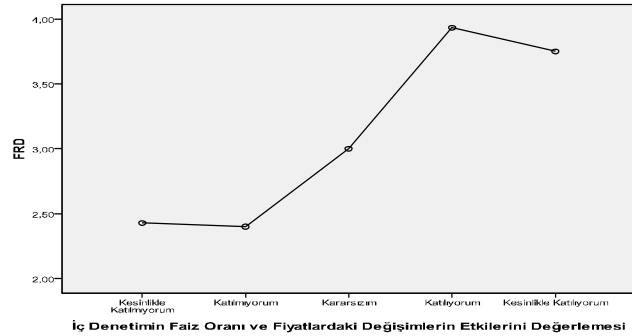
Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan şirketlerin finansal risk düzeylerine göre iç denetim biriminin, finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunması arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu saptanmıştır. Aşağıdaki çizelgeden görüldüğü gibi $p=0,002$ olup $p<0,05$ olduğu için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Aşağıdaki tabloda Tek Yönlü ANOVA'nın temel varsayımı olan Tukey testlerinden varyansların homojenliği testinin sonucu da görülmektedir. Buradaki p değeri (Sig.) 0,05'ten büyük olduğu için (0,699) varyansların homojen olduğu söylenir.

Grafik 7: Finansal Risk Düzeyi İle İç Denetim Biriminin, Faiz Oranı Ve Fiyatlardaki Değişimlerin Etkilerini Değerlemesi Arasındaki ANOVA Testi Değerleri

Değişken- FRD	
N	47
Kareler Toplamı	18,057
Kareler Ortalaması	4,514
F	5,076
P(Sig.)	0,002*
Homojenlik P (Sig.)	0,699**

* $p<0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

** $p>0,05$, %5 önem düzeyinde anlamlı farklılık vardır.

Yukarıdaki grafik incelendiğinde, iç denetim biriminin şirketin finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunduğunu ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin düşük risk düzeyinde olduğu görülmektedir. Aksine; iç denetim biriminin, şirketin finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklanan faiz oranı ve fiyatlardaki değişimlerin etkilerini değerlendirerek üst yönetime bilgi sunmadığını ifade eden şirketlerin finansal risk düzeylerinin yüksek risk düzeyinde olduğu saptanmıştır. Bu noktada; finansal piyasalarda meydana gelebilecek durumlar için tahmin yürüten ve tavsiyelerde bulunan iç denetim birimlerinin, şirketin finansal risk düzeyi ile çok güçlü bir ilişkinin varlığı görülmektedir.

6. Sonuç

Geleneksel denetim yaklaşımları, işletmelerin anlık olarak değişen risk profillerini takip etme ve değerlendirmede yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, işletmeler artık, geleceğe dönük olarak, sorunların belirtilerine değil nedenlerine yönelik tedbirler almaya dayanan, denetim kaynaklarının işletmelerin risk profillerine göre aktarıldığı bir denetim sistemine

yönelmişlerdir. Risk odaklı iç denetim, risklerden tamamen sakınılması yerine risklerin etkin bir biçimde ölçümü ve kontrolü sayesinde, özkaynak büyüklüğü ile orantılı bir biçimde taşınabilecek risklerin üstlenilmesi ilkesine dayanmaktadır.

Bu amaçla, yapılan çalışma sonucunda;

- İç denetim, işletme içerisindeki kritik risk yönetimi fonksiyonlarını içine alan risk odaklı bir yaklaşıma yönelmiştir.

- Ankete katılan şirketlerde risk yönetim uygulamasının nedenlerinin altında ise, büyük oranda finansal risklerden korunma ve daha etkin bir iç denetim ihtiyacının yattığı görülmektedir. Dolayısıyla; işletmeler henüz daha geleneksel iç denetim mantığı çerçevesinde hareket ettikleri, diğer işletme risklerini geri plana attıkları görülmektedir.

- Ankete katılan şirketlerin yaklaşık olarak % 40'ı risk yönetim standardı kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oran, İMKB gibi kurumsallaştırma ve kanunlaştırıcı etkisi yüksek olan bir organizasyonda yer alan şirketler açısından yüksek karşılanabilecek bir orandır.

- İç denetim biriminin risk yönetim sürecinde önemli bir rol aldığı görülmektedir. Yaklaşık olarak %55'lik bir oranla risk yönetim faaliyetini iç denetim biriminin kendisi yürüttüğü yada risk yönetim birimi ile birlikte çalışarak yürüttüklerini belirtmişlerdir.

- İç denetim biriminin; şirketlerin karşılaşılabileceği finansal riskler hakkında tavsiyelerde bulunmasının finansal risk düzeyleri ile doğrudan ilişkisi olduğu analiz sonuçlarında göze çarpmaktadır.

- En önemli eksikliklerden biri risk odaklı denetime uygulamalarında geçişte yaşanan kalifiye eleman bulmada yaşanan sıkıntılardır. Araştırmamızda işletmelerin % 74'ünün Sertifikalı İç Denetçi (CIA) niteliğinde uzman iç denetçiye sahip olmaması bu durumu yaşanan sıkıntıların birer göstergesi olmaktadır.

- Ankete cevap veren işletmelerin ortalama % 65'i kendi kurumlarında risk odaklı iç denetimin uygulanıyor olduğunu belirtmiş olmaları ise sistemin uygulamaya konulmasında umut verici bir durumdur.

- Ankete cevap veren işletmelerin ortalama %40 oranında finansal risklere önem verdiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla; işletmeler henüz daha geleneksel iç denetim mantığı çerçevesinde hareket ettikleri, diğer işletme risklerini geri plana attıkları görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bierstaker, James Lloyd - Wright, Arnold, (2004), “Does the Adoption of a Business Risk Audit Approach Change :Internal Control Documentation and Testing Practies?” *Internal Journal of Auditing*, Vol. 8, p.67-78.
- http://www.coso.org/documents/COSO_ERM_ExecutiveSummary.pdf, (10.07.2011).
- http://www.theirm.org/publications/documents/ARMS_2002_IRM.pdf, (12.09.2011).
- http://www.iaa.org.uk/en/other/document_summary.cfm/docid/B70D0EC9-4BDC-4058-B48CABFDEC2F37C5, (23.12.2010).
- Institute of Internal Auditors (IIA), (2004), *The Role of Internal Auditing in Enterprise-Wide Risk Management*, Global Headquarters, U.S.A.
- Kara, Suat, (2011), “İç Denetimde Risk Yönetimi”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Ayşe N. Yereli).
- Kishali, Yunus - Pehlivanlı, Davut., (2006), “Risk Odaklı İç Denetim ve İMKB Uygulaması”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD)*, Nisan, Sayı 30, ISBN: 1304-0391, s. 75-87.
- Kurnaz, Niyazi - Çetinoğlu, Tansel, (2010), *İç Denetim: Güncel Yaklaşımlar*, Umuttepe Yayınları, No: 33, Kocaeli.
- Moeller, Robert, (2007), *COSO Enterprise Risk Management: Understanding the New Integrated ERM Framework*, John Wiley & Sons, ISBN-10: 0-471-74115-9, U.S.A.
- Özsoy, Mehmet Tahir. (2004), “Risk Odaklı Denetim, ABD Uygulaması ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Active Dergisi*, Mart- Nisan Sayısı, s.1-10.
- Pehlivanlı, Davut, (2010), *Modern İç Denetim-Güncel İç Denetim Uygulamaları*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Pickett, K.H.Spencer - Pickett, Jennifer M., (2005), *Auditing for Managers: The Ultimate Risk Management Tool*, John Wiley&Sons Ltd., USA.
- Reding, Kurt F - Sobel, Paul J. - Anderson, Urton L. - Head, Michael J. - Ramamoorti, Sridhar - Salamasick, Mark, (2007), *Internal Auditing: Assurance&Consulting Services*, Institute of Internal Auditors Research Foundation (IIARF), USA.

Sarens, Gerrit - Beelde De Ignace. (2006), “The Relationship Between Internal Audit and Senior Management: A Qualitative Analysis of Expectations and Perceptions”, *Internal Journal of Auditing*, No.10, p. 219-241

Uzun, Ali Kamil (2008), İç Denetimin Etkinliğinde Başarı Faktörleri: Uygulama İçin Yol Haritası, <http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/Haberler/2008%2005%2029-KurumsalYonetimVeIcDenetim-AKUSunum2Basar%C4%B1Fak.pdf>, (09.10.2010).